

## AB Müzakerelerinde Kıbrıs Sorunu – Ara Değerlendirmesi ve Gelecekteki Gelişmeler

---

*Dr. Günter Seufert*

Kıbrıs sorunu, bugün şimdiye kadarkinden daha çözümsüz görünüyor.

Rumların, AB üyeliklerini Ankara'ya karşı bir manivela olarak kullanabilme ümidi, yanıltıcı bir ümit olduğu görüldü, çünkü Türkiye – her ne sebeple olursa olsun – Kıbrıs konusunda taviz vermektense, daha çok üyelik müzakerelerinin durdurulmasını göze almaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti'ne meşru olarak korumacı yaklaşan AB içinde Papadopoulos hükümeti gittikçe izole edilmektedir. Kıbrıs Adası ve ada-

nın sorununa yardım edilmemekte, aksine Fransa gibi ülkeler tarafından sadece Türkiye'nin üyeliğinin önünü kesmek için kullanılmaktadır.

Federatif bir cumhuriyet bağlamında daha dört yıl önce çoğunluğu, Kıbrıslı Rumlar ile birlikte hareket etmeyi destekleyen Kuzey Kıbrıs'ta, bugün çoğunluk, iyi komşuluk ilişkilerinin dışında başka bir şeyin birbirine bağlayamayacağı iki ayrı devletten yanadır. Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'taki engelleme politikası, adanın yeniden birleşmesi misyonunu güden şimdiki Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ı, Kıbrıslı Rumlara artık güvenmeyen Papadopoulus'un azılı bir muhalifi yaptı.

Durum o kadar işin içinden çıkılmaz bir hal almış durumda ki, iki taraftan hiç biri diğer tarafın isimlerini kullanmaya izin vermek istemediği için, Kayıpların Kaderinin Aydınlatılması için kurulmuş Yunan-Türk Komitesi Mayıs 2007'de adanın köyleri için İngilizce adlar bulmak zorunda kaldı.

Bu çaresizliğin, ender olarak dile getirilen üç grup nedeni bulunmaktadır.

1. Kıbrıs sorununun istisnasız bütün tarafları, kendi içinde çelişkili ve tutarsız politika yürütmektedir.

a) Türkiye

Ankara hükümeti, kendisini İngiltere ve Yunanistan ile birlikte garantör olarak tayin eden Londra ve Zürih anlaşmalarına göre müdahale hakkında ısrar etmektedir. Ama Ankara 1974'te yaptığı müdahale ile yalnız Türklerin yaşam haklarını korumakla kalmadı, aynı zamanda

- adanın %36'sını sürekli olarak işgal etti ve adanın turistik ve tarımsal potansiyelinin %50'den fazlasını kontrolü altına aldı,
- Türkiye Türklerinin amaçlı göçü üzerinden kasıtlı olarak Kuzey Kıbrıs'ın nüfusunu, aslında koruması gerektiği Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yeniden kurulmasını pratik olarak imkansız hale getirecek şekilde değiştirdi.
- Ankara, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliği konusunda ileri sürdüğü gerekçelerde sürekli olarak Londra ve Zürih anlaşmalarının hükümlerine dayanmaktadır,
- yine de anlaşmaların açıkça delinmesiyle bağımsız bir Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti ilan etti,
- ve Kuzey Kıbrıs'ın bağımsızlık ilanıyla Birleşmiş Milletler'in ambargosuna neden oldu ve şimdi de Kıbrıs Türklerinin ekonomik izolasyonundan şikayet etmektedir,
- diğer taraftan yıllarca Rauf Denktaş'ın duvar politikasını destekleyip böylece AB üyeliğinin yolunu kendisi kapayarak Kıbrıslı Türklerin siyasi geleceklerini kendilerinin tayin etme hakkını onlara tanımamaktadır.

#### b) Kıbrıs Rum Cumhuriyeti veya Rumlar

- ulusal muhafızlarının darbesiyle, 1960 tarihli cumhuriyet anayasasını geçmişte tek taraflı değiştirmekle ve Kıbrıslı Türklere yaptıkları kıyımla şimdi dayandıkları cumhuriyeti yıkmışlardır,
- Kıbrıs Cumhuriyeti ile, ancak cumhuriyet kendileri ve Türklerin müdahalesiyle yıkıldıktan sonra özdeşleşmişlerdir, daha önce sadece Yu-

nanistan ile birleşmeyi (Enosis) hayal ediyorlardı,

- Türk işgali hakkında bugünkü feryat politikalarında, kendi tarihi sorumluluklarının bilincinde oldukları ve kolektif işlenen suçtu kabul etmeye hazır oldukları görünmüyor,

- Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki eğitim, öğretim ve resmi söylemi, eskisi gibi yalnızca bir Yunan adası olarak Kıbrıs'ı organize etmekte ve düzenlemektedirler. Bu durum müfredatta ve ders kitaplarında kendini göstermektedir,

- çoğunlukla, ki bunu anketler gösteriyor, hala Kıbrıslı Türkleri komşu ve eşit haklara sahip olarak kabul etmeye hazır değiller (2005'te bile Rum öğrencilerin yaklaşık %50'si Yunanlıların diğer bütün uluslardan üstün olduğu kanaatindeydi),

- Kıbrıs Cumhuriyeti, AB'nin çıkarlarını bir bütün olarak dikkate alan ve Avrupa'nın değerlerini temsil eden bir Avrupa devleti gibi davranmıyor (2005 UK Raporu), aksine AB'ni kendi milliyetçi politikasına alet etmeye çalışıyor.

c) bugün taraflar arasında hakemlik yapmak isteyen ve kendisini adil bir çözümün avukatı olarak lanse eden Avrupa Birliği

- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'ye alınması ve Rum yönetimini adanın yegane temsilcisi olarak tanınması konusunda Yunanistan'ın baskısı altında kalmıştır,

- aynı zamanda sadece adada bağımsız iki devlet öngörmeyip, aynı zamanda adada iki ayrı referandum yoluyla bağımsız iki devleti (Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler) fiilen tanıyan Annan Planı'nın destekledi,

- Birleşmiş Milletler ile birlikte adadaki Rum halkının Annan Planı'nın hükümlerine hazır olmadığını ve daha sonra kendilerinin aldatılmış olduğundan da şikayetçi olmalarını açıkça gizlemiştir.

- Kıbrıs Türklerine verdiği ambargonun kaldırılması yönündeki sözü tutmamıştır ve şimdi ise daha önce Annan Planı'na verdiği destekle sorguladığı Rumların tek başına temsil hakkı konusunda legalist bir çizgiye çekilmektedir.

2. Kıbrıs sorunundaki tartışmalar, sürekli olarak her iki halkın "eşit" veya en azından "benzer" haklarının nasıl korunabileceği veya korunması gerektiği konusu etrafında dönüp durmaktadır. Fakat aynı zamanda iki halk grubunun "devlet", "demokrasi" ve "kültürel imaj" gibi parametrelerde dengesi, bu artalandaki mevcut olması gereken bir çözümlü her zaman şüpheli duruma düşürecek kadar farklıdır. Bunun nedenleri, Kıbrıs adasının Yunan ve Avrupa tarihi ile özdeşleşmesi, Avrupa'da (ve adada) yabancı bir işgal gücü olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun olumsuz imajı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) bağımsız bir devlet olarak mevcut olmayan imajıdır. Buna ilave olarak ayrıca şu nedenler sıralanabilir:

a) KKTC'nin sadece kendisine tabi neredeyse hiç vatandaşı bulunmamaktadır, vatandaşlarını bir devletle, birçoklarını ise başka iki devletle paylaşmaktadır.

Adaya eskiden yerleşmiş olup 1974'ten beri yurtdışı seyahatlerinde bir Türk pasaportuna ihtiyaç duyan Kıbrıs Türklerinin oldukça büyük bir kesimi KKTC vatandaşlığı yanında İngiliz veya 2003'te sınırların açılmasından beri aynı zamanda Kıbrıs (Rum) Cumhuriyeti vatandaşlığına da sahiptir.

Buna ilave olan Kıbrıs Türkleri (göçmenler, yerleşik Türkler) KKTC vatandaşlığı yanında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına da sahiptir.

Öyleyse halk kitlesiyle sadece bu devletin demokrasisinin geliştirilmesini amaç edinmesi gereken mini cumhuriyet KKTC halkının yapısı nasıldır?

b) Kıbrıs Türkleri çoktandır kendi ülkelerinde bir azınlıktır.

Çeşitli kaynaklara göre, bugün Kuzey Kıbrıs'ta uzun zamandır oturan nüfusun %50'den fazlasının Türkiye'den göç etmiş kıta Türkleridir. (200.000 nüfusun 110.000'i) Fakat bu konuda resmi rakamlar bulunmamaktadır. Göçmen Dernekleri, 2003 yılında 54.000 Türkiye Türkü'nün bu arada KKTC vatandaşlığına da sahip olduğunu söylüyordu. Annan Planı'na göre göçmenlerin 60.000'i adada kalabilecekti, bu sayı Türkiye'de az bulundu ve Kuzey Kıbrıs'ta ise endişelere yol açtı.

Buna ilaveten adada kısa vadeli kalan Türk nüfus, 35.000 asker ve büyük çoğunluğu Türkiye'den gelen öğrenciler bulunmaktadır.

Aynı zamanda çoğunluğu Londra'da olmak üzere 40.000 Kıbrıs Türkü yurtdışında yaşamaktadır.

Durum böyleyken, Türkiye'nin ortaya koyduğu KKTC Kıbrıs Türklerinin devlet organı olduğu ve bunların çıkarlarını teslim ettiği şeklindeki gerekçesi ne kadar geçerlidir?

c) KKTC egemen bir ülke değil

Örneğin Başbakan Yardımcısı Mustafa Akıncı 2000 yılında bundan şikayet eder ve şöyle der:

“KKTC kağıt üzerinde bağımsız. Ama sivil ve askeri bürokrasi üzerinden KKTC’ni aslında Türkiye yönetmektedir. Bu her zaman böyle olmuştur. ... Şimdi (2007 başında) bağımsız olduğu iddia edilen KKTC devleti devlet başkanının, izin almadan başkentindeki bir yaya geçidi ni dahi sökemediği ortaya çıkmıştır.”

“KKTC’nde iki ordu var. Birinin adı Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetleri’dir ve iki-üç bin askerden oluşur. Diğer birlik ise sayıları 35-40 bini bulan Türk Barış Kuvvetleri’dir. Her iki birliğin komutanları da Ankara’daki genelkurmay tarafından atanmaktadır. Bir Kıbrıs Türkü, Kıbrıs Türk Ordusu’nda komutan olamaz.”

“KKTC’nde sivil otoritenin kendi güvenlik organları yoktur. Polis, Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı’na bağlıdır ve güvenlik kuvvetlerine Türkiye’den bir general komuta etmektedir. ... Polis, askerin istediğini yapar.”

“Bizim itfaiyemiz polis üzerinden hâlâ ordunun emrine tabidir. Sivil savunmada da durum farklı değildir. Bunun başında da Türkiye’den gelen ve sadece (Türk) üniformasını çıkarmış bir subay bulunmaktadır. KKTC’nin, Sivil İşler adı verilen bir de istihbaratı bulunmaktadır. Bu kurum da tamamen Türkiye’nin kontrolü altındadır ve başkanı Türkiye tarafından atanır.”

Mustafa Akıncı’ya göre merkez bankası başkanı da her zaman Türkiye’den gelen bir Türktür.

Orduya yakın bir gazeteci olan M. Ali Kışlalı için meselelerin durumunun böyle olması tamamen doğaldır. Kışlalı şöyle yazıyor:

Türk ordusu oraya (adaya) en iyi komutanlarını gönderdi. Ankara sü-

rekli olarak Rauf Denktaş'ın liderliğini destekledi. Dolaylı yoldan öğrendiğime göre Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) da aynı şeyi yaptı. Kıbrıs Türklerini desteklemek amacıyla ele almadığımız alan kalmadı.”

“Kıbrıs Türklerinin ise, anavatan Türkiye'nin çıkarlarından çok, kendi çıkarları için çalıştıkları söylenmektedir. Askeri ve sivil (Türk) güvenlik kuvvetlerinin ve istihbaratın KKTC'ndeki bütün faaliyetlerine rağmen, yabancı temsilcilerin gittikçe daha fazla nüfuz etmelerini kabul etmek mümkün değil. Bunun en iyi örneği, Avrupa Birliği temsilcisi olarak Ankara'da görev yapan Karen Fogg adındaki mümessildir.”

Bunun sorumlusu, “Kıbrıs Türklerine yardım eden ama bunu kontrol etmeyen Ankara hükümetleri ve sadece birkaç yüz bin insandan oluşan KKTC toplumu ulusal anlamda birleştirmeyi başaramayan istihbaratçılar da dahil olmak üzere herkeştir.”

d) KKTC'inde bağımsız, demokratik bir irade oluşumu süreci beklemek mümkün değil.

Buna sadece Kışlalı'nın bahsettiği Türk makamları tarafından Kuzey Kıbrıs'taki kamuoyu üzerinde yapılan manipülasyonlar değil, aksine Türk politikacıların Türkiye'den adaya taşınan Türklere nüfuzları da neden olmaktadır:

“Bugün Tayyip Erdoğan ve partisi AKP, Kuzey Kıbrıs'taki birçok insan üzerinde yerli politikacılardan daha fazla etkili olmaktadır, çünkü bunlar Türkiye tarafından buraya yerleştirilen insanlardır.” (Mustafa Akıncı)

Aynı zamanda Türk ordusu son aylarda kendi anladığı anlamda ‘Türk gibi ve milli’ davranmaları konusunda Kıbrıs Türk partileri üzerinde-

ki baskısını artırmaktadır.

Örneğin Kıbrıs'taki Türk birlikleri komutanı Hilmi Kıvrıkoğlu 22 Mart'ta Kıbrıs Türk Başbakanı Ferdi Soyer'i, partisi CTP'de Türk milli şuuru eksikliği olduğu gerekçesiyle eleştirdi. Kıvrıkoğlu şöyle diyor-du:

"Partinizin (CTP) kurultayında İstiklal Marşı'nı neden okumadınız? Şehitler, sizin için şehit oldu. Siz, şehitlerin anısına bir dakikalık saygı duruşu bile yapmadınız. Bununla da kalmayıp kurultayı Şehitler Günü'ne denk getirdiniz."

Başbakan Ferdi Soyer ise "Türklüğümüzü kalbimizde taşıyoruz. Türklüğümüzden şüpheniz mi var?" diye cevap verdi.

General "ispatlayın öyleyse!" diye cevap verdi.

Türk ordusu, KKTC milli eğitim ve kültür bakanlığının etkinliklerini yeterince ulusal bulmadığı için 23 Nisan 2007'de Kuzey Kıbrıs'ta Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için alternatif kutlamalar düzenledi

KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat bu konuda şöyle dedi: "Alternatif kutlamalar düzenlemek, sabotaj gibi bir şeydir!"

Talat aynı zamanda, az veya çok milli duygu konusundaki kavgada, aslında gelecekteki Kıbrıs politikasının söz konusu olduğuna işaret etti. Talat şöyle diyordu:

"KKTC bugün (uluslar arası düzeyde) tanınma bakımından herhangi bir perspektife sahip değil. İmkansız bir şey için dua etmenin anlamı yok. Bu nedenle ben de böyle bir politika gütmüyorum."

BM gibi uluslar arası araçlar bu şartlar altında, Kuzey Kıbrıs'ta şekillenen kamuoyunu Kıbrıs Türk halkının isteğinin bir ifadesi olarak nasıl ciddiye alabilirler ve almaları gerekir veya kabul edebilir ve etmelidirler?

3. En azından Kıbrıs sorununun bazı taraflarının gözünde adanın bir stratejik önemi de var. Fakat resmi olarak her zaman sadece adadaki halk gruplarının haklarının söz konusu olduğu müzakereler esnasında sürekli bu konunun üzeri kapatılmaktadır.

a) Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik önemi

Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik öneminden bahseden ilk kişi, son Ecevit-Yılmaz-Bahçeli koalisyon hükümetinin Dışişleri Bakanı Şükrü Sina Gürel olmuştur. Gürel, adada tek Türk kalmasa bile yine de Kıbrıs'ın Türkiye için önemini kaybetmeyeceğini söylüyordu. Daha sonraki Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök de bu yönde fikir beyan etmiştir. Bu tür açıklamalar, Türk ordusunun Kıbrıs'ta bulunmasının meşruiyetine zarar vermektedir.

Şükrü Sina Gürel, Denктаş'ın danışmanlarıyla birlikte, Kıbrıs'taki mini Türk Cumhuriyeti olmaksızın Türkiye'nin bağımsızlığının korunamayacağını söylüyordu. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de aynı ifadeleri kullanmaktadır. Sosyaldemokrat muhalefet lideri Deniz Baykal ve ordu da aynı görüşleri paylaşıyor. Kara kuvvetleri komutanı İbrahim Fırtına, bu küçük Türk devletinin 20. kuruluş yıldönümü için 15 Kasım 2003'te Lefkoşa'ya gitti ve orada Denктаş'a şunları söyledi: "Yabancıların sizi eleştirmesini anlayabiliyorum, ama Türklerin sizin politikanızı kabul etmemelerini anlamak mümkün değil."

Bundan kısa süre sonra Türkiye'nin tampon devleti olan Kıbrıs üzerinde Ankara'nın ısrarının ciddi nedenlerini Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök açıklıyordu. Özkök'e göre Yunanlılar Türkiye'yi Ege'de rahat bırakmadılar ve eğer Kıbrıs şimdi tamamen Yunanlıların eline geçerse, Türkiye neredeyse savunmasız şekilde Anadolu'ya hapsedilmiş olur. Mehmet Ali Kışlalı gibi orduya yakın stratejistler, genel kurmay başkanının bu savunma söylemini, bir bölge gücünün dış politikayla ilgili çok geniş etkileri bulunan düşünceleriyle tercüme etmektedirler. Kışlalı, "Yakın Doğu'nun, Kafkasların ve Orta Asya'nın petrol ve doğalgaz boru hatları Doğu Akdeniz'de birleşmektedir" diyor. Kıbrıs, bu enerji akışına izin vermektedir, bu nedenle de büyük askeri öneme sahiptir. Bunun ötesinde ABD ve müttefiklerinin Yakın Doğu'ya canlarının istediği gibi müdahale etmeye hazırlandıkları bir dönemde, doğal uçak gemisi niteliğindeki Kıbrıs, paha biçilmez bir değere sahiptir.

Türkiye'deki bu korku, 14.05.2007'de "Cumhuriyet Strateji" gazetesinde şunları ifade eden S. H. Başeren tarafından ayrıntılı şekilde desteklenmiştir:

Yunanistan, Girit-Kasos-Karpathos-Rodos-Meisti hattı boyunca kıta sahanlığının tanınmasını kabul ettirmek ve bundan hareketle Akdeniz'de sadece kendisinin kullanabileceği bir bölge belirlemek istiyor. (Buna karşın Türkiye, Ege Denizi'nde Yunan kıta sahanlığının Türk kıta sahanlığı ile sınırlanacağı ve Yunan adalarının kendi kıta sahanlığını kuramayacakları görüşündedir).

Başeren, 'bu da Yunanlıların kendi nüfuz bölgesini Kaş'ın doğusuna kadar uzatmak istedikleri ve Türkiye'nin bütün Batı Akdeniz'i ve Batı Ege'yi kullanmaktan vazgeçmesi anlamına gelir' diye devam ediyor.

Yunanistan'ın bu politikasının, Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin deniz ticaret bölgelerinin belirlenmesi konusunda 17.02.2003'te Mısır ile ve 17.01.2007'de Lübnan ile yaptığı yeni anlaşmalarla aynı döneme rastladığı söylenmektedir.

Böylece Türkiye; Kıbrıs, Suriye, İsrail ve Lübnan arasındaki Doğu Akdeniz'in dışına itilmiş olacaktır.

Bu nedenle Türkiye'ye Akdeniz'de sadece ana hatları Kaş'ın doğusundan Gazipaşa'ya (Anamur'un batısına) uzanan ve köşesi Akdeniz'in tam kuzey-güney ortasında Kıbrıs'ın güneybatısında bulunan bunun aksi bir üçgen kalacağı söylenmektedir.

Akdeniz'in böyle ekonomik nüfuz bölgelerine ayrılması, nüfuz bölgelerinin açıklığa kavuşturulmasında esas alınması gereken adalet ve hakkaniyet ilkesine ters düşer. Çünkü böyle bir düzenleme, Türkiye'yi Süveyş Kanalı'ndan koparıp Mersin ve Antalya limanlarını ayırır.

Aynı zamanda Yunanistan da Libya, Mısır ve Kıbrıs Rum Cumhuriyeti ile benzer anlaşmalar yapma üzerinde çalışmaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti ve Mısır arasındaki anlaşma sağlandığında, Türkiye'nin burada aktif olmayı ihmal ettiği söylenmektedir.

Şimdi ise Kıbrıs Cumhuriyeti, adanın güneyindeki ekonomik çıkar bölgesinde petrol aramak ve petrol çıkarmak için uluslar arası bir ihale açmıştır.

Exxon-Mobile, Shell, Total ve Lukoil gibi uluslar arası büyük petrol firmalarının her birinin ihaleye katılmak için 1 ? milyon dolar ödedikleri söyleniyor. Bu ise Türkiye'yi bu petrol firmalarının ülkeleri olan ABD,

İngiltere, Hollanda, Fransa ve Rusya ile potansiyel bir ihtilafa götürür.

b) Yunan tarafında strateji tartışması

Kıbrıs sorununa stratejik gözlükle bakmak, sadece Türkiye'ye özgü bir şey değil.

Yunanistan'da komünistler (KKE), Yeni Marksistler, Stalinistler, Maoocular ve Trotskistler'den oluşan solcular Annan Planı aleyhine propaganda amacıyla radikal sağcı gruplarla talihsiz bir ittifak oluşturdular ve her iki siyasi cephe de BM planını, ABD'nin yeni bir dünya düzenini yerleştirmek için uyguladığı stratejinin bir parçası şeklinde değerlendirdi.

Kıbrıs Rum kesiminde en güçlü parti olan AKEL, bu partinin Annan Planı'nı reddetmesinde Kıbrıs Türklerinin imtiyazlı siyasi haklarının reddedilmesinin değil (Yunan çoğunluğuna oranla), aksine Amerikan emperyalizmini reddetmenin söz konusu olduğunu iddia ediyordu. AKEL neredeyse tamamen aynı gerekçelerle uzun süre Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliğine karşı çıktı ve – gittikçe daha isteksiz olarak – bugün bile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa bölgesine girmesine muhalefet etmektedir.